

Baltic Energy Partners

Energiaturgude arengud

21. november, 2023

Energeetikaveteranide esitlus

Marko Allikson,
Baltic Energy Partners OÜ

Energiaturgudel toimuvad olulised muutused Euroopas

Elektriturg

Olulised trendid

- Taastuvenergeetika asendamas fossiilkütuseid,
- Tuumaenergeetika taassünd
- Elektritarbimise juhtimine, elektriautod

Peamised küsimused?

- Millised on parimad ja õiglasemad toetuskeemid (CFD, hinnapõrand jne.)?
- Kuidas tagame taastuvenergia arenguks vajalike ressursside saadavuse ja hinna (liitimum, seadmete hinnatõus jne.)
- Kuidas lahendada energiasalvestuse vajaduse (tehnoloogia) ning soodustame tarbimise paindlikkust?

Gaasiturg

- LNG asendamas Vene torugaasi
- Tarbimise vähenemine Euroopas
- Biometaan/vesinik

- Kui palju on vaja impordi ja ekspordi terminale?
- Kuidas teha pikaajalisi kokkuleppeid?
- Kuidas säilitada regiooni konkurentsivõime?
- Kuidas arenevad edasi suhted Vene gaasitarneka?

Möödunud energiakriis on tekitanud uue energiaturu reguleerimislaine, mille „uus normaalsus“ on alles kujunemas

Reguleerimise poolt

- Energiakriis kandub kergesti üle teistesse kriitilistesse tegevusharudesse ning võib mõjutada kogu majanduse käekäiku inflatsiooni ja tööhõive kaudu
- Kodukulude mittetoetamine tähendab valijate kaotust
- Vajalik uus tootmine ei lisandu turupõhiselt piisavalt kiiresti

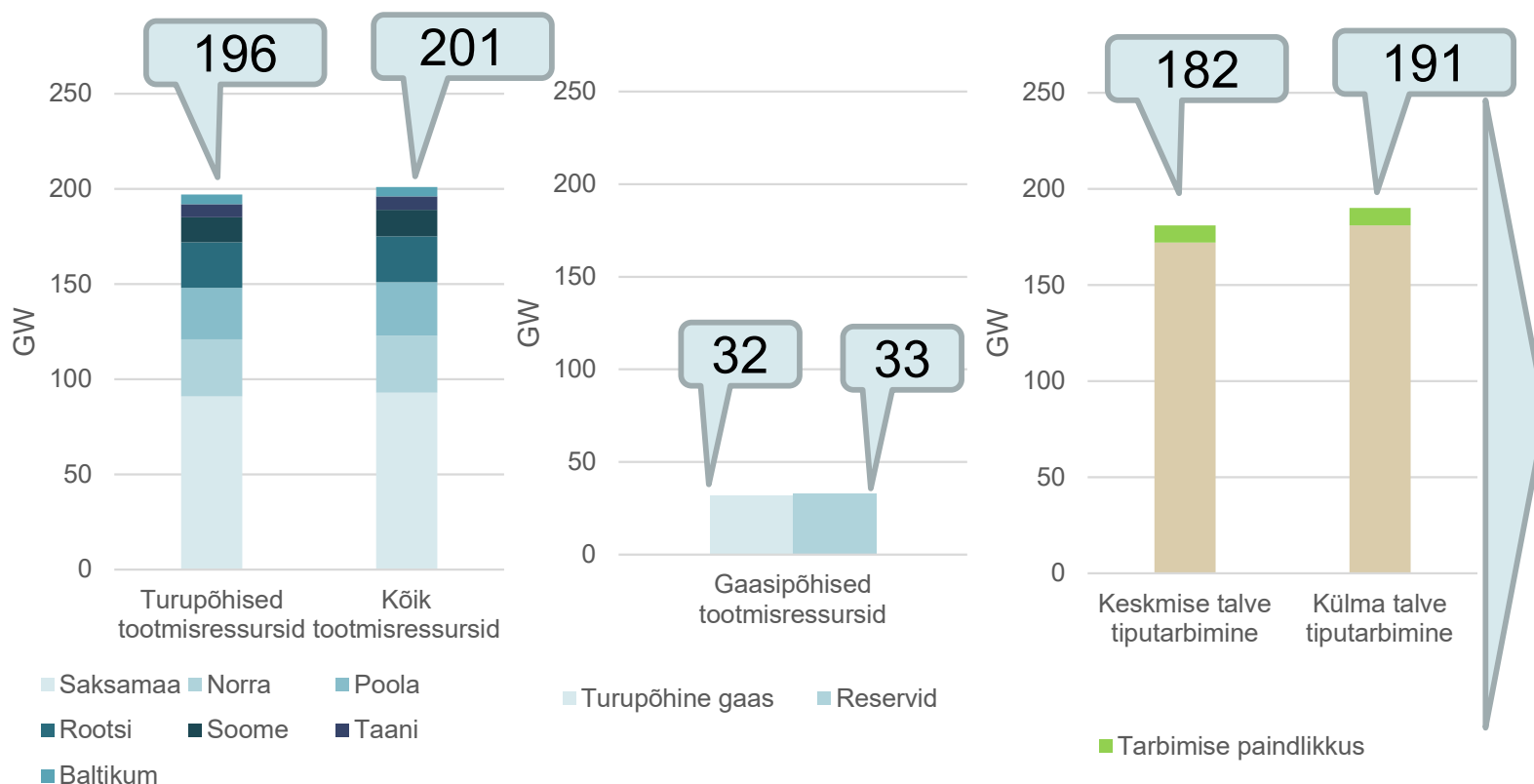
Reguleerimise vastu

- Erinevad toetuskeemid pärsivad tarbimise paindlikkust ning PPAde turgu
- Riikide „vabatõlgendused“ Euroopa Liidu meetmetest tekitavad probleeme
- Kõik toetused pikendavad energiakriisi kestust suurendades tarbimist ja hoides turuhindu kõrgemal
- Konkurents turul asendub konkurentsiga toetuste pärast

Elektriturg on talveks paremini valmis kui eelmisel aastal

- **Juurde on tulnud märgatavalt taastuvelektrit (eelkõige Soomes ja Eestis uued tuulepargid)**
- **Sel talvel on plaanide kohaselt Soome Olkiluoto 3 tuumajaam enamasti töös – kuuajaline hooldus algab 2. märtsil, 2024**
- **Vett on Põhjamaades pikaajalisel keskmisel tasemel, mis on rohkem kui kahel viimasel aastal enne talve**
- **Gaasihinnad on eelmise aasta kevade tasemel ca 45-50 €/MWh tasemel, mis tõstab taastuvavaesel ajal elektriinnad üle 100 €/MWh**
- **CO2 hinnad alla 80 €/MWh ehk samas suurusjärgus võrreldes eelmise talve algusega**
- **Biomassi hind on langenud tagasi eelmise aasta kõrgustest**
- **Võrguühendus Lätiga ei ole talvel oluliselt piiratud**

Kuigi varustuskindlus võib olla tagatud, on madal tootmisvõimsuste varu on sobilik pinnas hinnahüpeteks

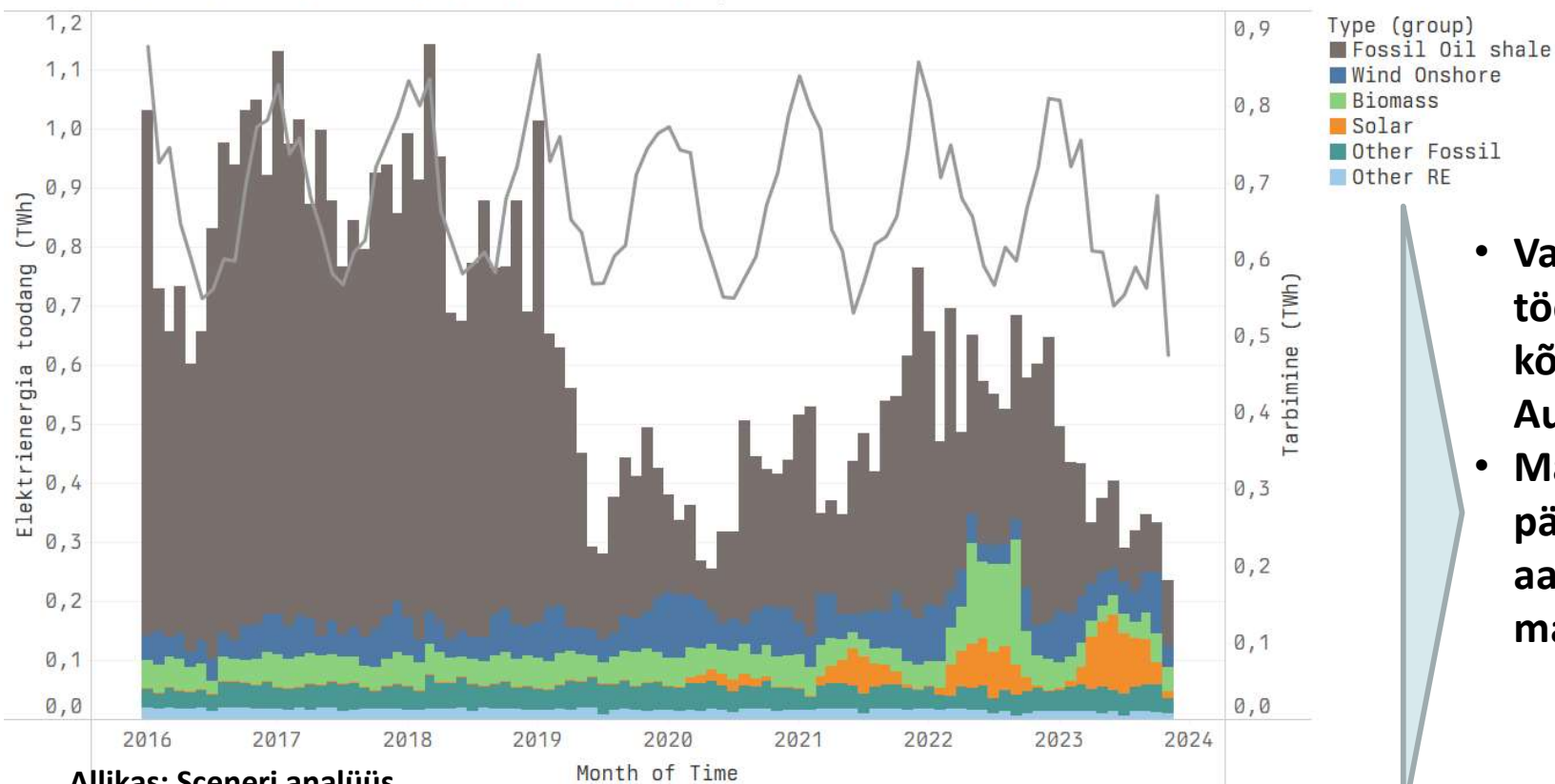
- Hinnahüpped elektriturul tekivad juba kui võimsusvaru langeb alla 15%, ent 2022 aasta varu oli 2,5-7%
- Uus aruanne eeltuleva talve kohta esitletakse 27.novembril

Allikas: TSOde analüüs 2022 aasta lõpus

Baltic Energy Partners

Eesti tootmine ei kata tarbimisvajadusi ning põlevkivi osakaal on vähenenud kalli hinna ja Auvere vähese töökindluse tõttu

Elektritootmine Eestis kütuste kaupa

Allikas: Sceneri analüüs

- Vanad põlevkiviplokid töötasid eelmise talve kõrgete hindadega kui Auvere seisis
- Maksimaalne päiksetoodang sel aastal ei jäänud palju maha põlevkivist

Baltic Energy Partners

Põlevkivi ei ole peale kriisi jällegi konkurentsivõimeline

- Negatiivne clean dark spread tähendab, et tänase elektri hinnaga teenitakse peale kütuse ja CO₂ kulude mahaarvamist kahjumit
- 2026 aastani kehtib Eesti Energial kohustus hoida töövalmis 600-1000 MW juhitavaid tootmisvõimsusi Narvas, misjärel võimsused saavad olema ilmselt strateegilises reservis

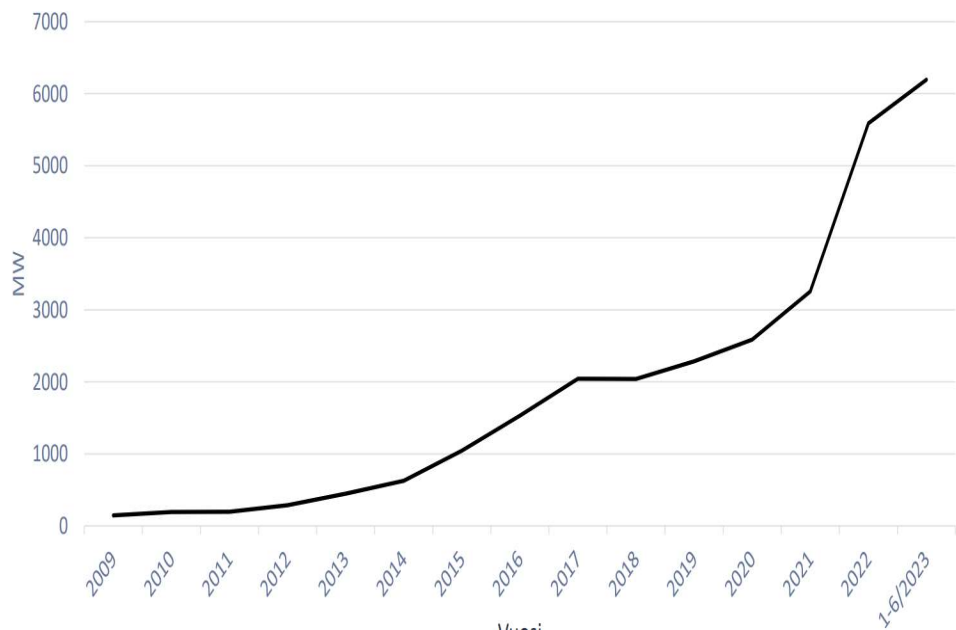
Baltic Energy Partners

Juhitava ning baasenergia osas peame tõenäoliselt varsti toetuma naabritele

- 2025 aastaks rekonstrueeritakse kõik kolm Eesti-Läti ühendust ning ettevalmistused on alanud, et rajada neljas 1000 MW ühendus, mis valmiks 2030-ndatel
- Peale aastat 2030 planeeritakse Eesti-Soome ühendava Estlink 3 valmimist
- Leedu-Poola uue merekaabli ühenduse ehitamine on jäänud toppama ning kaalutakse selle asemel maapealse ühenduse lisamist
- Soomes valmis Olkiluoto 3, Rootsi räägitakse 2500 MW tuumavõimsuse lisamisest aastaks 2035, Eestisse plaanitud SMR reaktorid aga esialgu vaid prototüübid

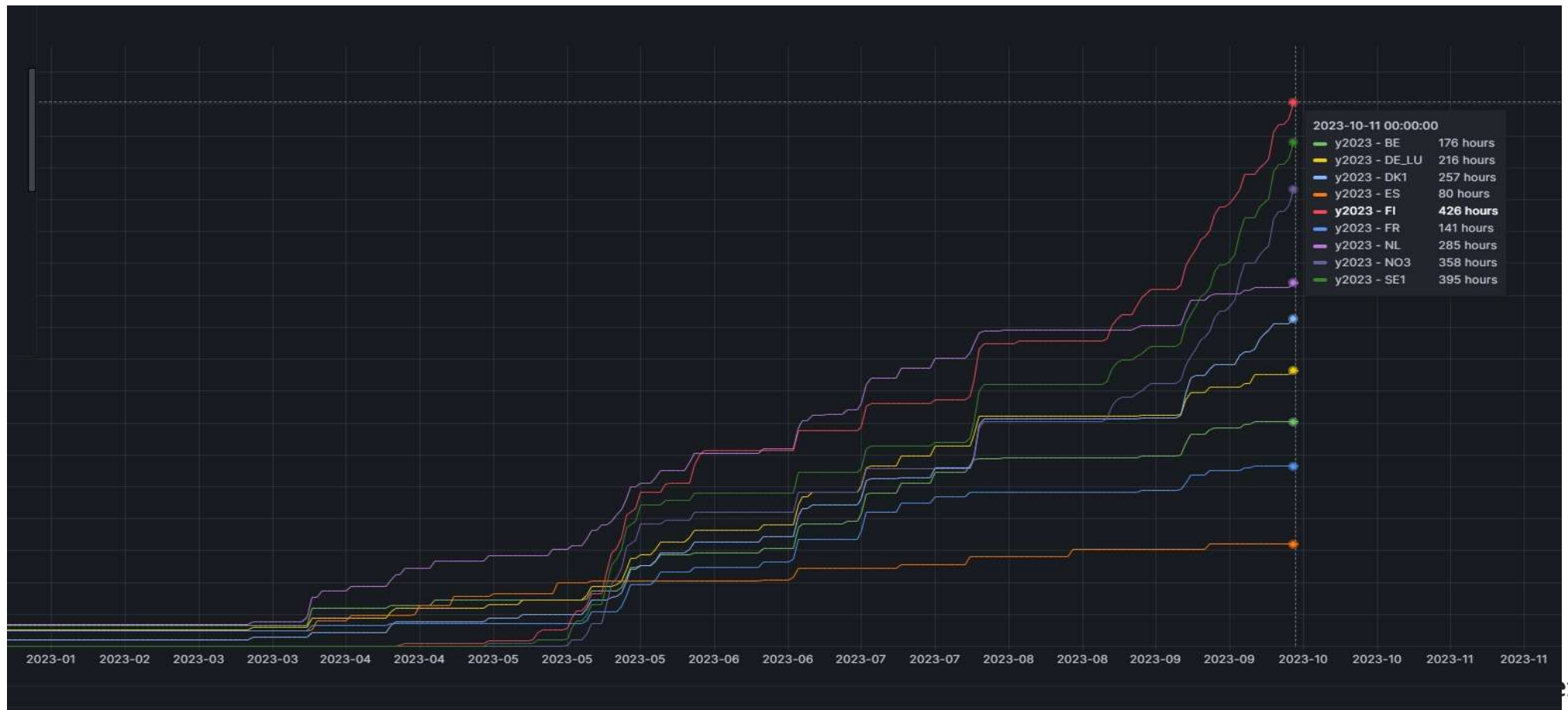
Kõige rohkem on lisandunud tuulevõimsusi Soomes, Eestis tuuleparkide arendus alles taaskäivitus

*Soome lisandunud tuuleenergia võimsus, MW
(Suomen Tuulivoimayhdistyse andmetel)*

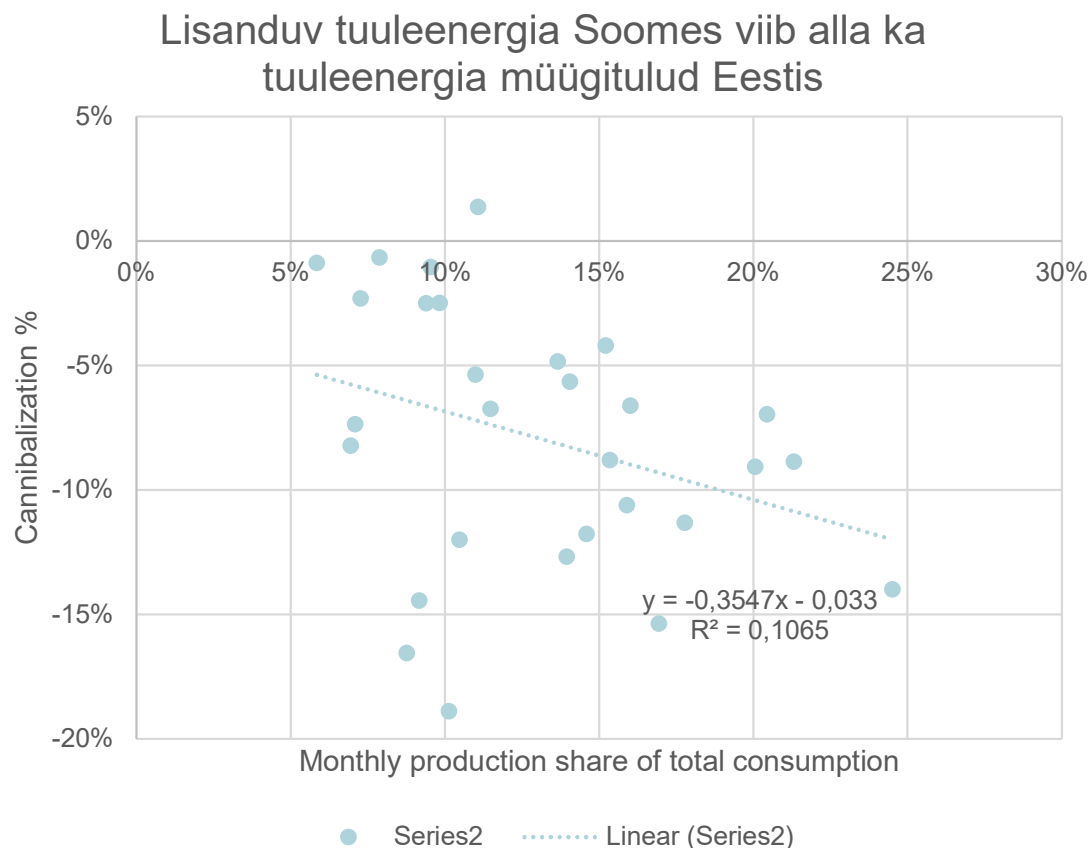

- Soomes on käivitatud 2023 esimese poolaastaga 75 uut tuulikut 439 MW mahuga viies kogumahu 6116 MW-ni
- Eestis käivitunud sel aastal lisaks Saarde tuulepargile ka Enefiti Purtse park
- Eesti Energiat plaanis 255 MW Sopi-Tootsi jaam 2024 lõpuks

Tuuleenergia on viinud Soome negatiivsete elektrihindade osas Euroopa esirinda

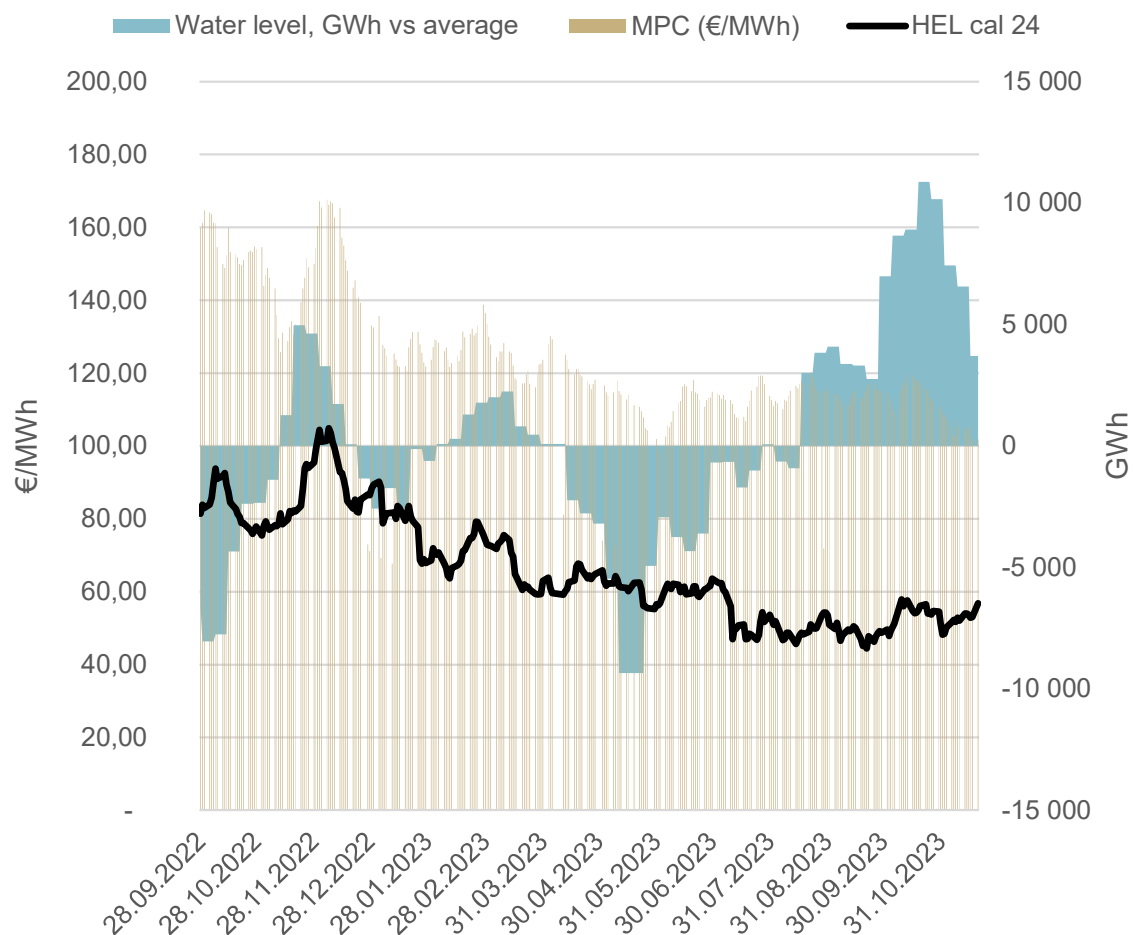
Soome lisanduva tuuleenergia mõju jõuab Estlinki kaudu ka Eesti elektrihindadesse

- Mida suurem on Soome tuuletoodangu suhe Soome elektritarbimisse, seda madalamad on hinnad Eesti tuuletootjatele võrreldes NordPoolSpoti baasenergia hinnaga
- Soome eelis on võimalike suurtarbijatest PPA vastaspoolte olemasolu ning ühistootmise loomise kogemus

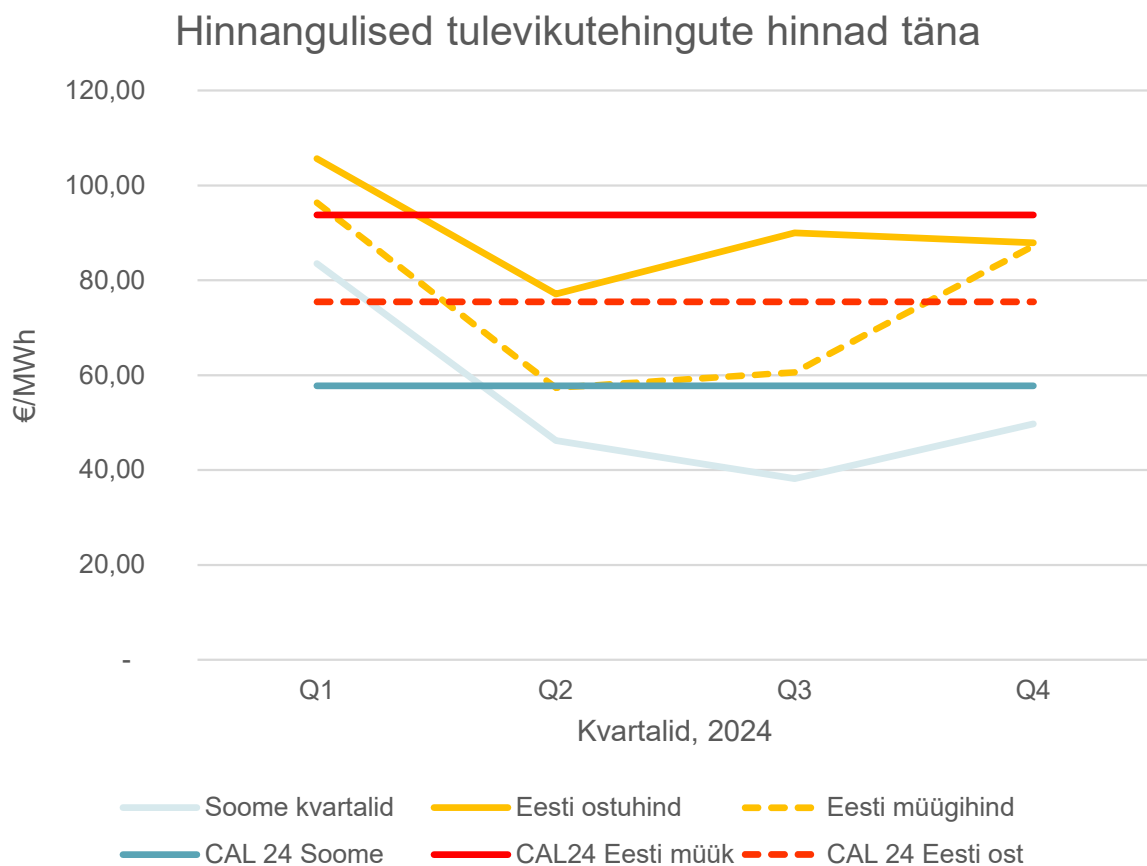
Baltic Energy Partners

Eesti elektri hinnale annab orientiiri seos Soome hindadega

- Soome elektri hind on kaotanud seose sõejaama muutuvkuludega
- 2023 aasta Eesti-Soome hinnavahe toodet müüdi hinnaga 17,5 €/MWh
- Tegelik keskmine hinnavahe on aasta algusest olnud 36 €/MWh, kusjuures hinnavahe on suurem suvel ja sügisel ning väiksem talvel-kevad

Tänaste Soome forwardite ja Eesti-Soome hinnavahe pealt eeldatav turuhind

- Tegelik hind on väga tundlik ilmale – kas taastuvaid piisavalt või mitte
- Külma ja tuuletu periood võib viia Soome hinnad lühiajaliselt kõrgemaks Eestist
- Suurte elektriühenduste rikked (eelkõige Eesti-Soome ja Leedu-Rootsi) võivad meie piirkonna hindu oluliselt mõjutada

Eraldume Venemaa elektrisüsteemist 2025 veebruaris, ent sageduse turule pakkujate toomisega on selgelt hiljaks jäänud

- Eleringil on 150 MW gaasielektri jaam reservis
- Valmis Sunly 2 MW Pikkori akupank
- Eesti Energia Purtse hübriidpargis plaanis 4 MW salvesti 2025 aastaks
- Eesti Energal plaanis 25 MW/50 MWh akusalvesti Ida-Virumaal 2025 aastaks
- Evecon teatas plaanist ehitada 2 x 100 MW akusalvestid aastaks 2025
- Eesti Energia 225 MW pumphüdroelektrijaam plaanis 2026 aastaks
- Energiasalve 525 MW pumphüdrojaam plaanis 2031 aastaks

-
- Väga väiksed projektid seni realiseerunud, mis majanduslikult tegelikult ilma sageduseturuta ära ei tasu
  - TSOd arendavad piirkonnas riigikapitalismi, püüdes lahendada sageduse turu puudumist oma investeeringutega
  - Elering on planeerimas alles 2025 aastal 250-400 MW sagedusreservide hanget

Regionaalse gaasituru struktuur

Soome

- Gaasitarbimine ca 12 TWh aastas
- Inkoo LNG ujuvterminal alates 2022 jaanurist ja lisaks väiksem Hamina LNG terminal

EESTI

- Gaasitarbimine alla 4 TWh aastas
- Valmisolek Paldiskis LNG ujuva terminali valmisolekuks

LÄTI

- Gaasitarbimine ca 8 TWh aastas
- Inculkansi gaasimahuti on oluline piirkondliku infrastruktuuri osa mida kasutatakse talviste maagaasivarude hoidmiseks nii Balti, Soome kui Kesk-Euroopa turuosaliste poolt

LEEDU

- Gaasitarbimine kuni 15 TWh aastas
- Klaipeda gaasiterminal on alternatiivne tarnepunkt LNG gaasi jaoks
- Alates 2022 aasta maist toimib gaasühendus Poolaga

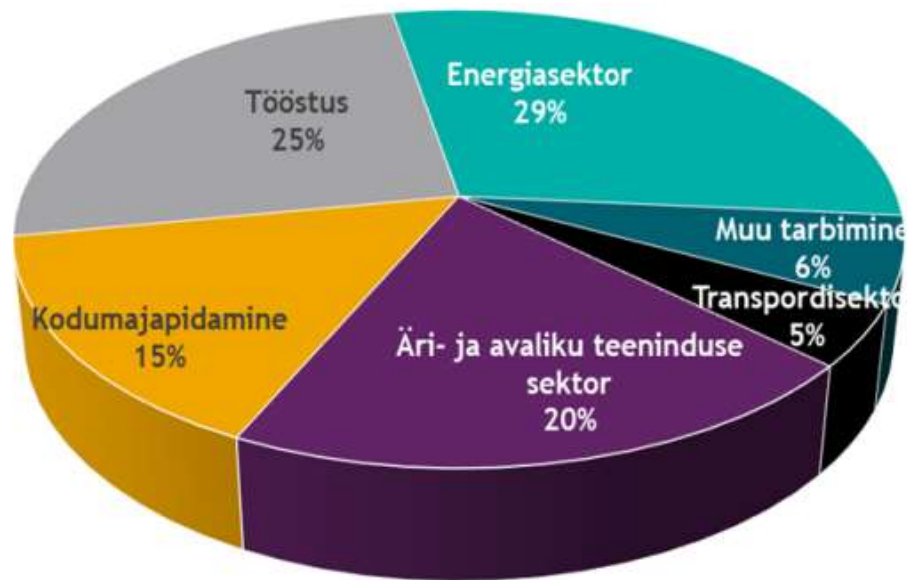
ÜHINE
ENTRY-
EXIT
PIIRKOND

ÜHINE
BILANSI
PIIRKOND

Baltic Energy Partners

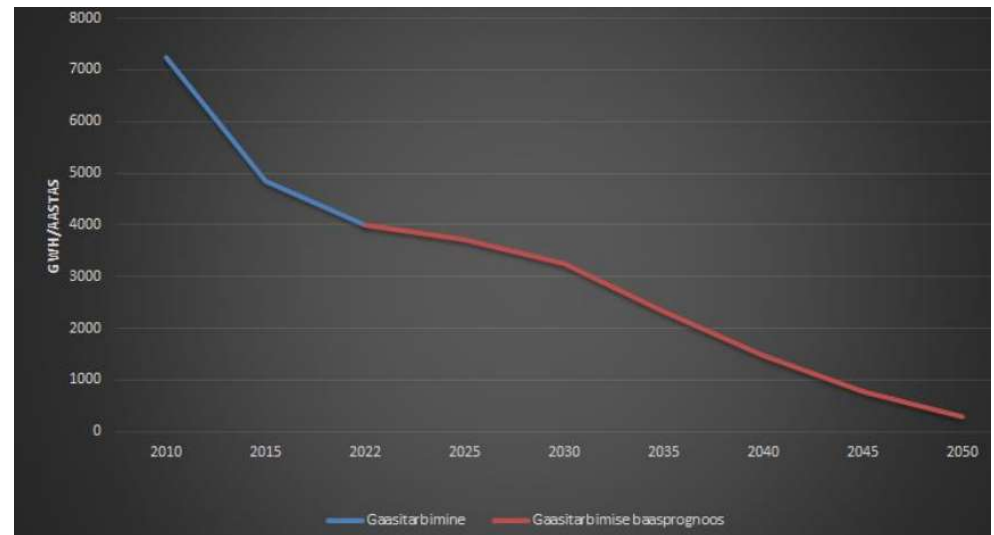
Maagasi tarbimine on pikaajaliselt langeva trendiga

Gaasi tarbimise jaotus sektorite kaupa 2021

Allikas: Statistikaamet

Eleringi maagaasi pikaajalise tarbimise baasprognosis

Baltic Energy Partners

Meie piirkonna gaasituru väljakutse on õppida elama saabuvate LNG tarnete eripäradega

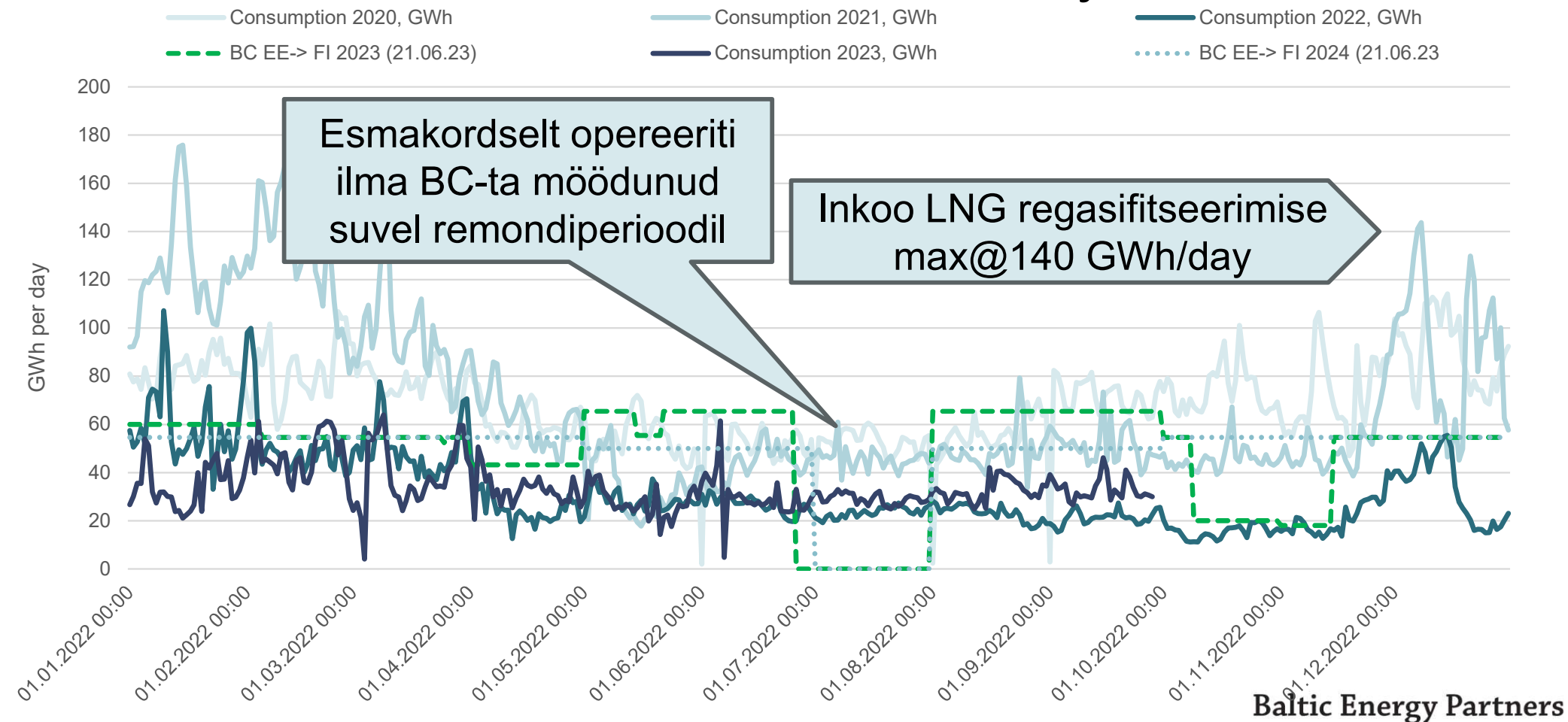
Laevatäis LNG-d maksab palju

- Ühe laevatäie (1TWh) maksumus täna on 40-50 mln € ja võib olla rohkem kui hinnad uuesti tõusevad – finantseerimine on väljakutse
- Eelised on suurtel tegijatel ning ka neil on põhjust jagada mahte mitme ostja peale

Kahe LNG terminali opereerimiseks turg piiratud

- Kui Soomest tuleb läbi BalticConnectori 78 GWh ning Leedust läbi Klaipeda 90 GWh, siis ca 30-40 GWh suvise tarbimise juures ei piisa Inčukansi 106 GWh sisestusmahust
- Lisaks on Inčoo terminalile takistuseks BalticConnectori läbilaskevõime ning Leedu-Poola ühendus piirab Klaipeda LNG võimalusi

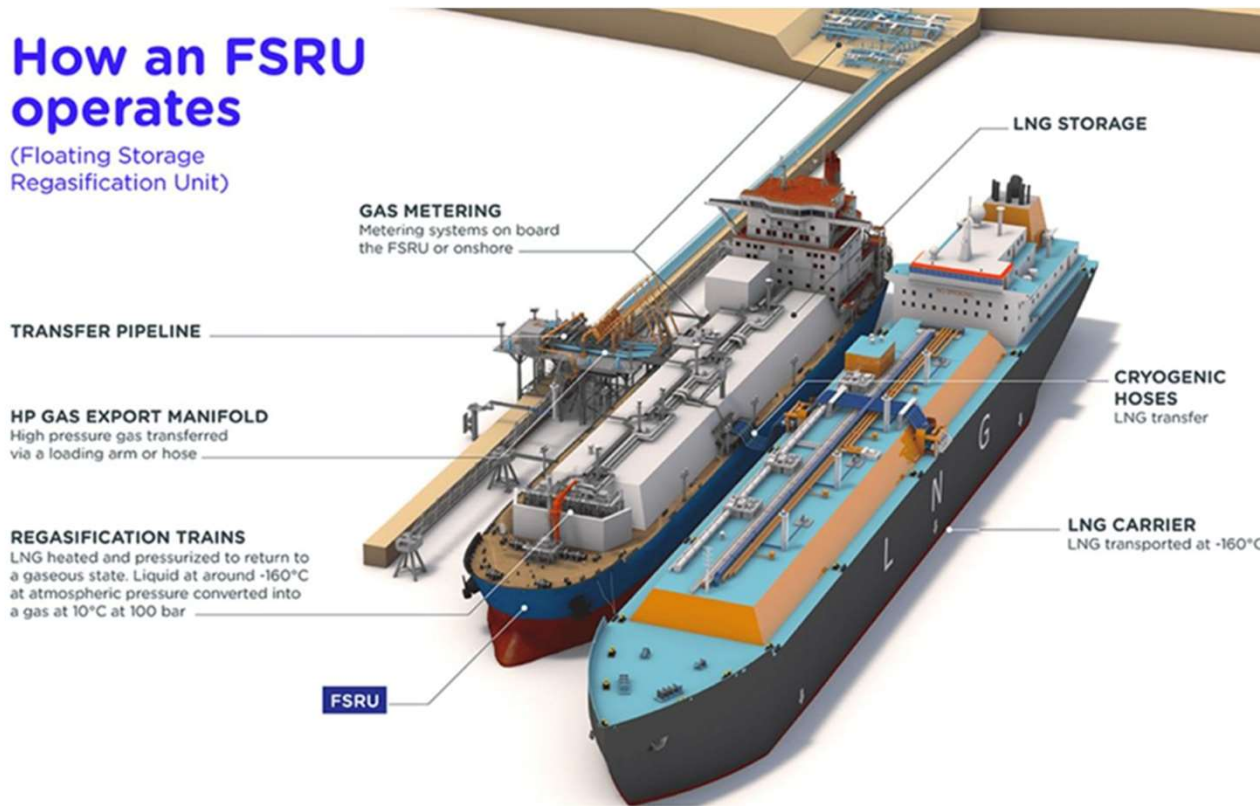
BalticConnector on olnud seni peamine varustuskanal Soomele – ainult LNG-le toetumine on suur väljakutse

LNG turu areng muudab gaasituru üha globaalsemaks

How an FSRU operates

(Floating Storage Regasification Unit)

- Maagaas vedeldub -160°C juures ja maht väheneb 600 kordselt
- Transporditakse spetsiaalsete tankeritega ning on lahenduseks gaasi ammutamiseks piirkondadest, kuhu ei ole võimalik ehitada maagaasitorustikke. Käsitlemine nõuab erimaterjale ja protsesse tulenevalt madalast temperatuurist
- Kui LNG saabub terminali, siis seda ladustatakse, ja regasifitseeritakse (soojendatakse üles) ning seejärel lastakse torustikku sarnaste omadustega nagu muu maagaas.
- 1 LNG tüüpiline laev mahutab ca 1 TWh = 150,000 elanikuga linna aastatarbimine

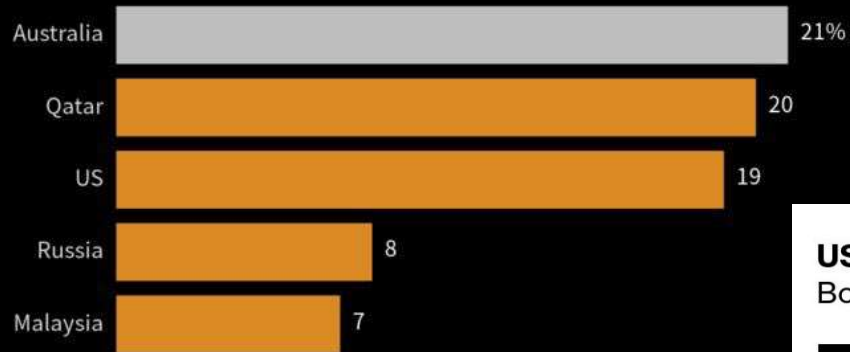
Baltic Energy Partners

LNGd toodetakse peamiselt USAs, Austraalias ja Qataris

World's Biggest LNG Exporters

Australia vies with Qatar and the US as the largest shipper of the fuel

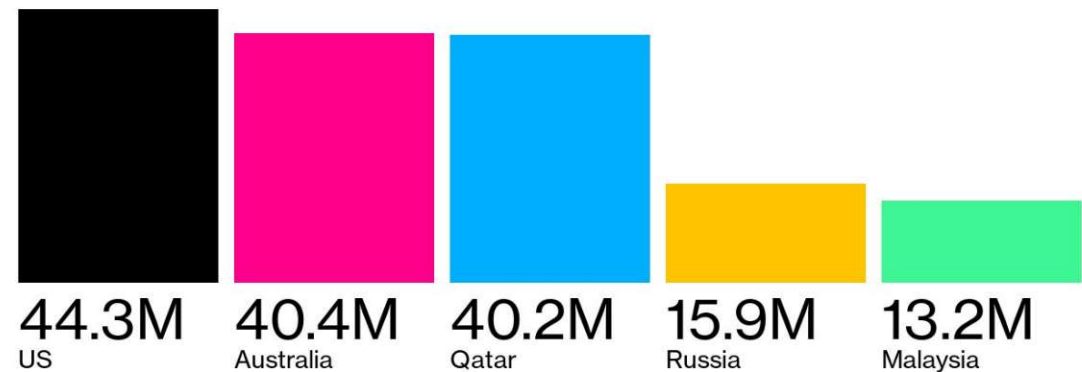
■ 2022 share of global exports

Source: Australia's Department of Industry, Science and Resources

US On Pace to Take Lead as World's Top LNG Supplier

Boost in first-half US exports widens gap with Australia and Qatar

Source: Bloomberg

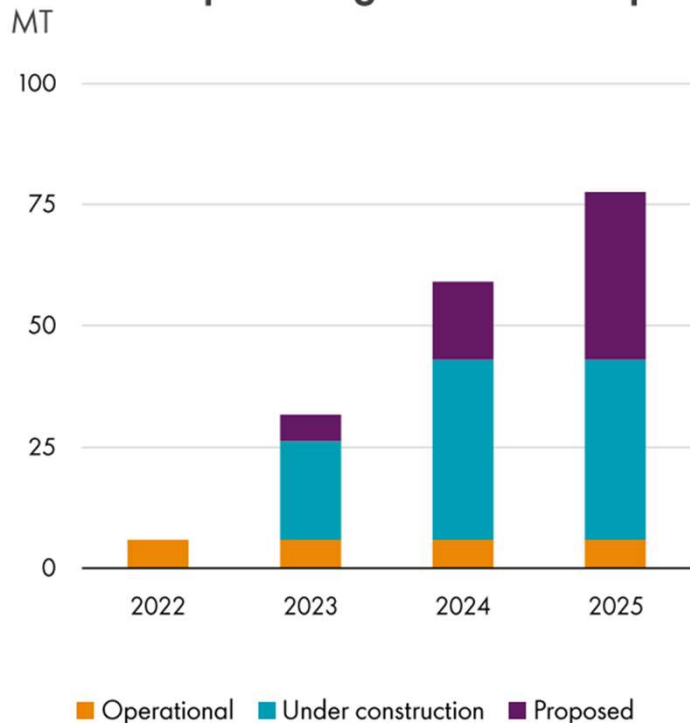
Note: LNG exports in metric tons, for first half of 2023

Bloomberg

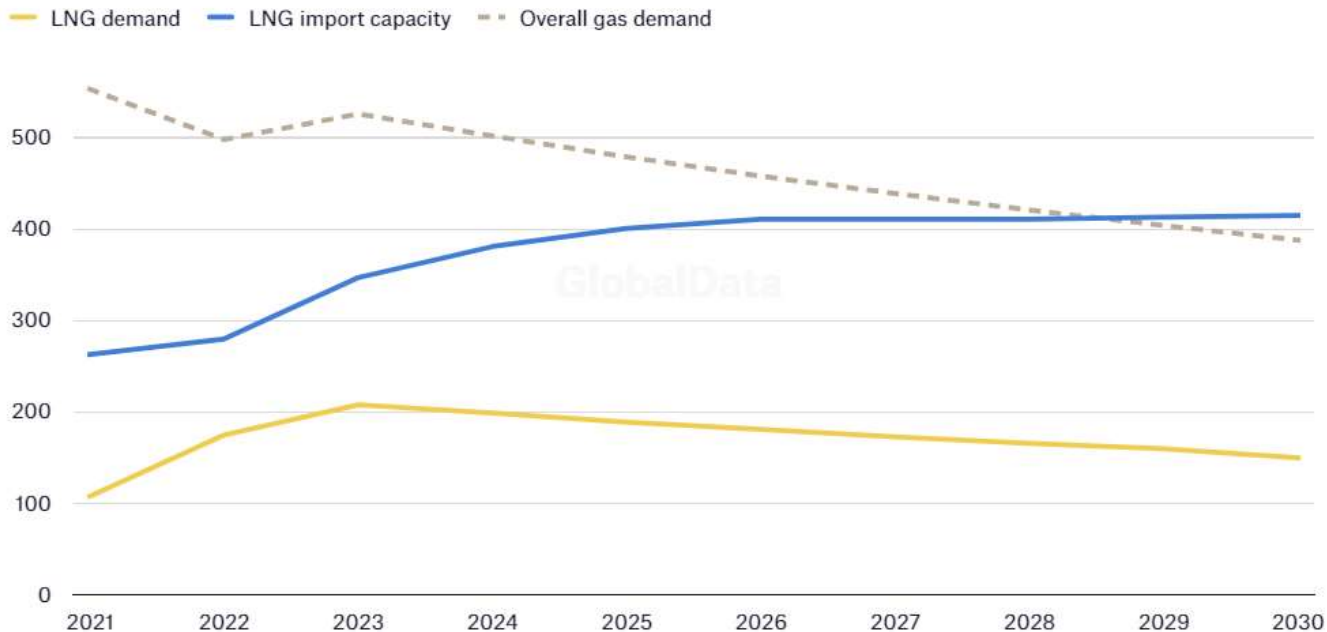
Baltic Energy Partners

Lisanduvad LNG terminalid on aidanud ühtlustada LNG ning Euroopa turuhindu ja varsti on neid rohkem kui vaja

New European regasification capacity

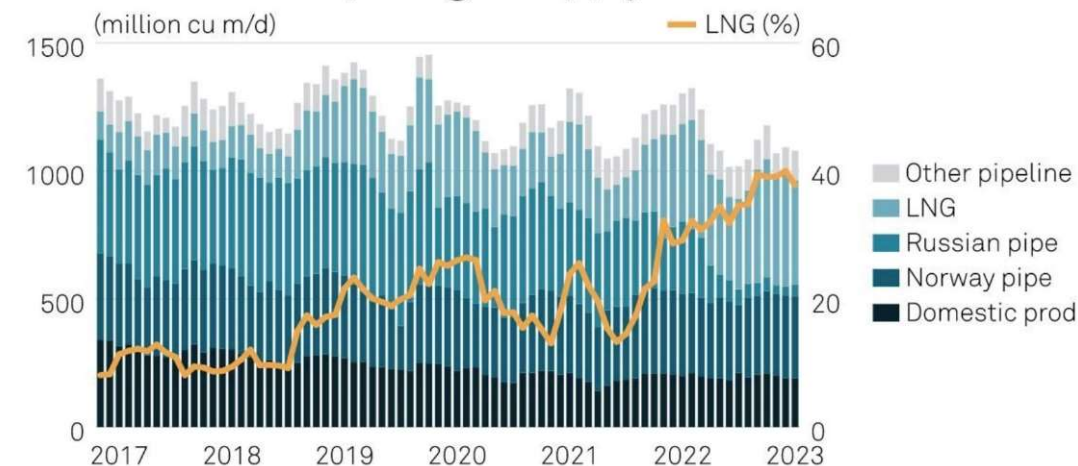

Europe's LNG imports vs demand (billion cubic metres)

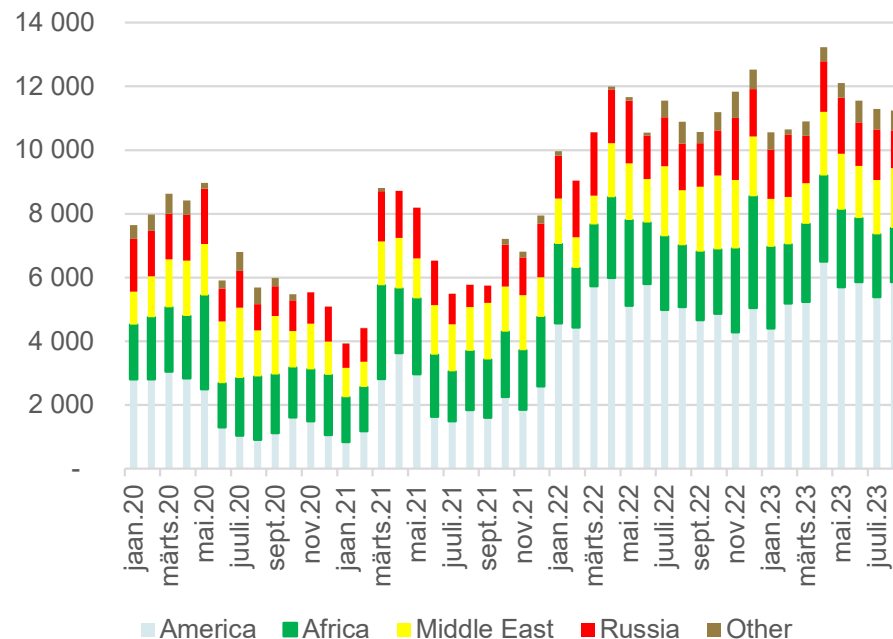

Euroopas on Vene gaasitarnete äralangemisel oluliselt kasvanud LNG osakaal, millest siiski 13% tuleb endiselt Venemaalt

LNG share in European gas supply rises

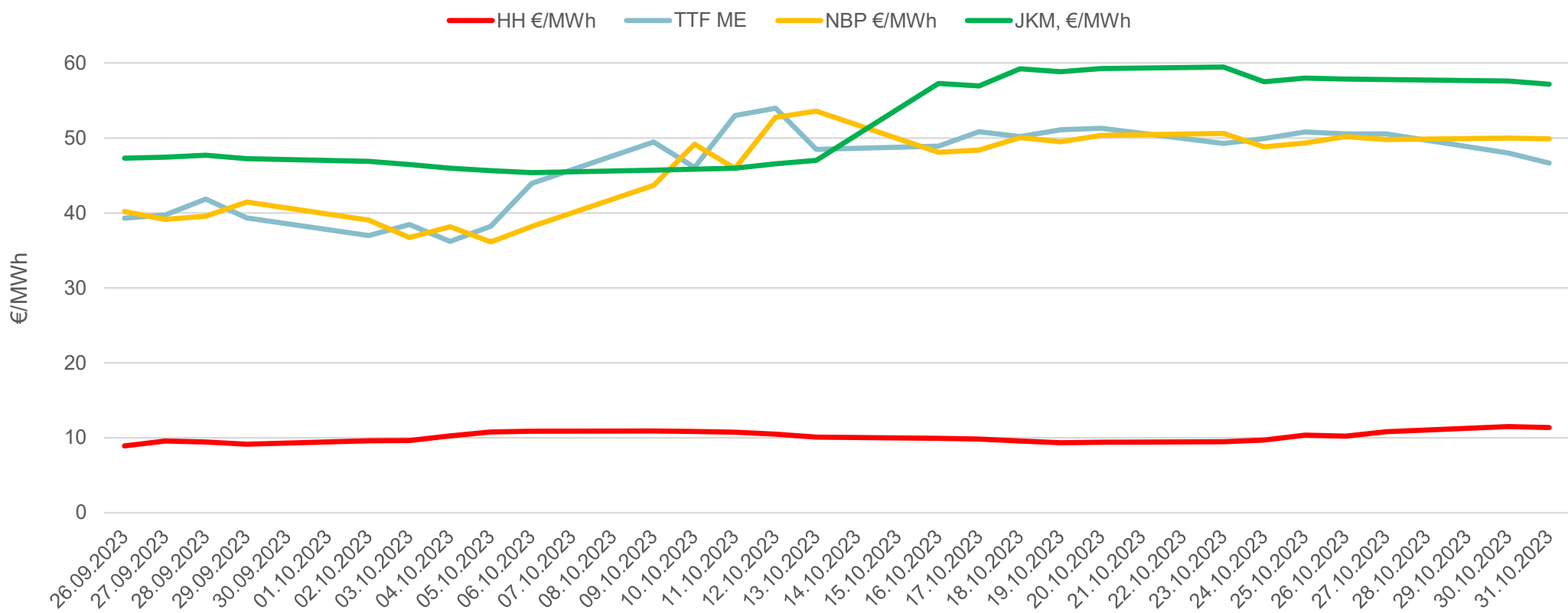
EU27 LNG monthly imports by region of origin, mln M3

Baltic Energy Partners

Ebapiisav hinnavahe Aasiaga tagab Euroopale jätkuvalt piisava LNG pakkumise

Europe vs UK vs Asia(JKM) & US month ahead forward prices

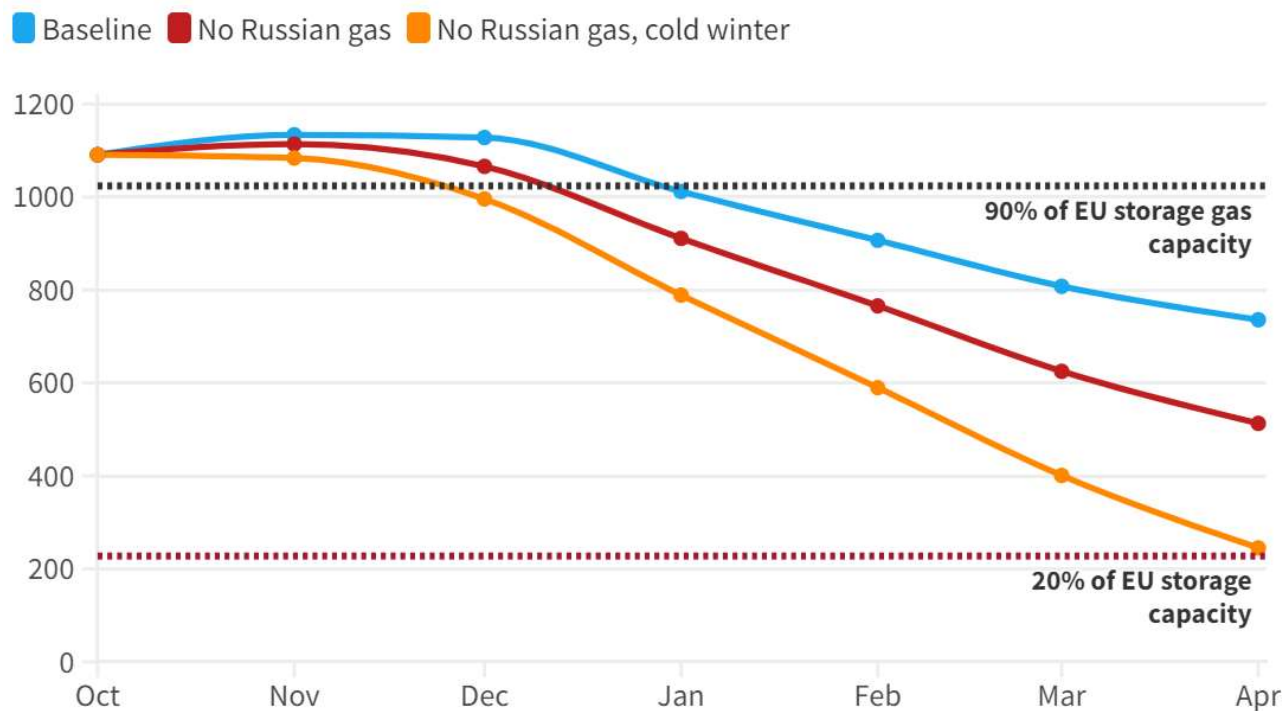

Allikas: Reuters, Sceneri analüüs

Baltic Energy Partners

Gaasipuudust pole sel talvel Euroopas ette näha

Figure 3: Scenario analysis for EU gas storage Oct 2023 – April 2024 (TWh)

Source: Bruegel based on ENTSOG and AGSI • Note: For the Cold Winter scenario we assumed a +12% gas demand vis-à-vis 2022 demand. Months indicate the first day of the month.

- Euroopa gaasimahutid on endiselt 99% täis, lisaks kasutusel Ukraina mahutid
- Gaasitarbimine on aasta algusest 9% madalam kui 2022 aastal – eelkõige elektritootmiseks vajatava gaasi arvelt, kus gaas on kallim kui söeelekter

Gaasihinnad Euroopas on tundlikud võimalikele pakkumise piirangutele ja ilma muutustele, kuna puhvreid pole piisavalt veel järgneval kahel aastal

Europe: Dutch TTF gas futures, front month

Source: Oxford Economics/Haver Analytics

TTF&THE yearly product price,
21.11.23, €/MWh

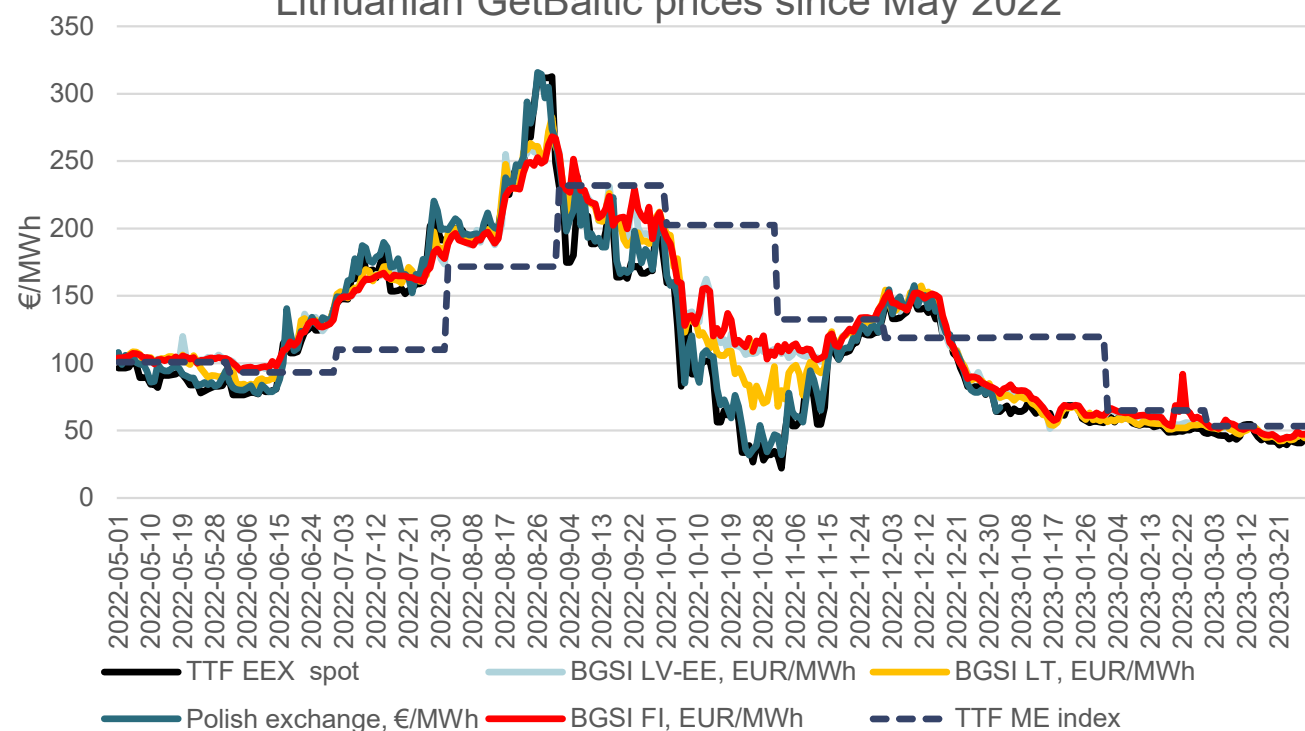

Allikas: Reuters, Sceneri analüüs

Baltic Energy Partners

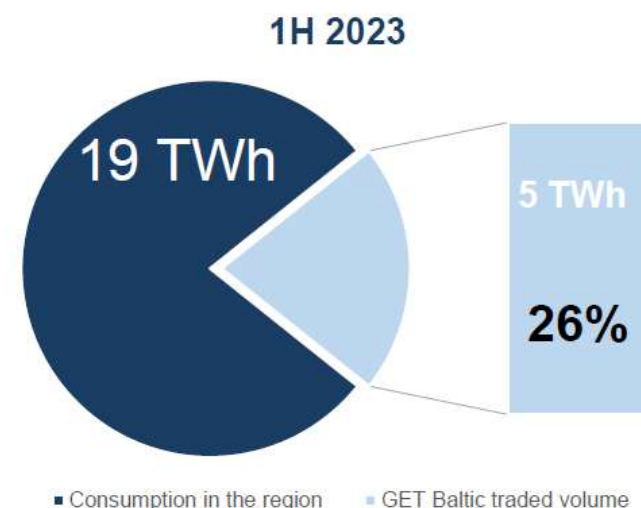
Leedu-Poola ühenduse kaudu järgib ka meie piirkonna gaasibörs Euroopa hinnaindekseid

TTF spot vs Polish gas exchange vs EE-LV and Lithuanian GetBaltic prices since May 2022

Source: GetBalti, Reuters, Scener analysis

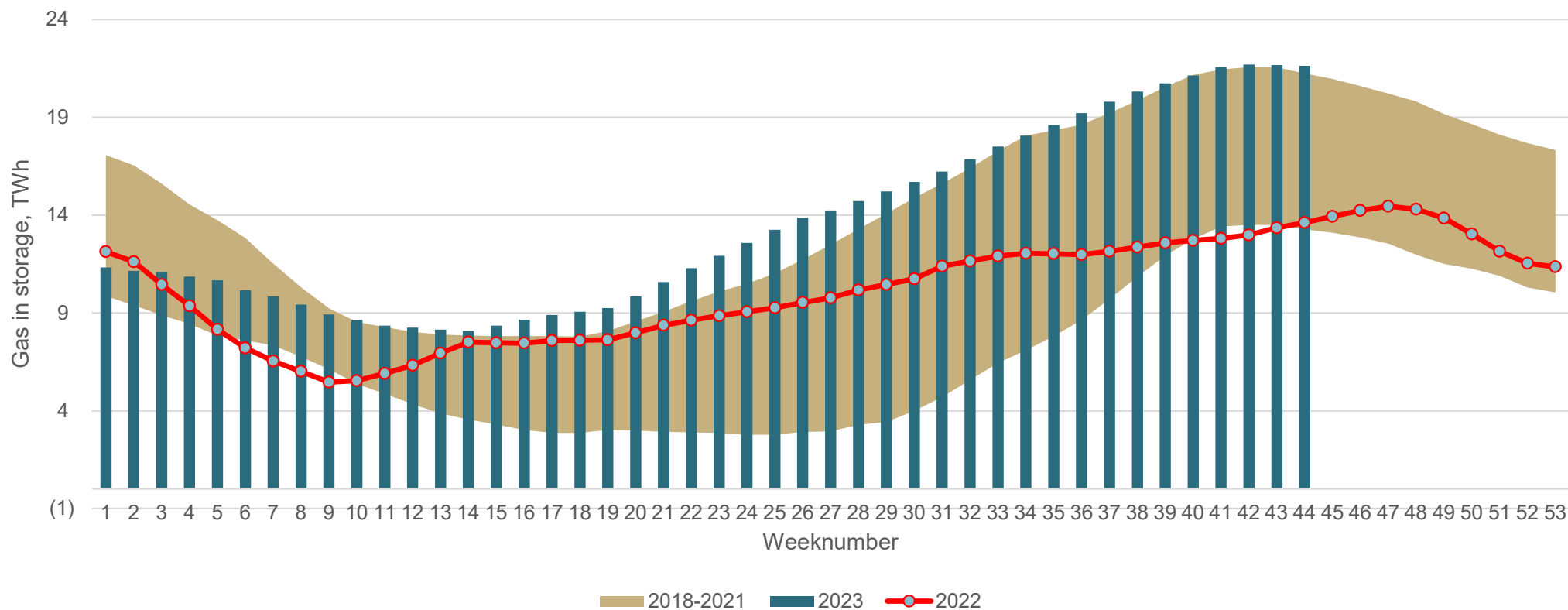
GetBalticu gaasibörsi osakaal tarbimisest

Baltic Energy Partners

Inculkansi gaasimahuti on 95% täidetud – täna ligi 7 TWh rohkem gaasi kui aasta tagasi

Inculkans storage evolution on years 2022 & 2023 vs 2018-2021 range

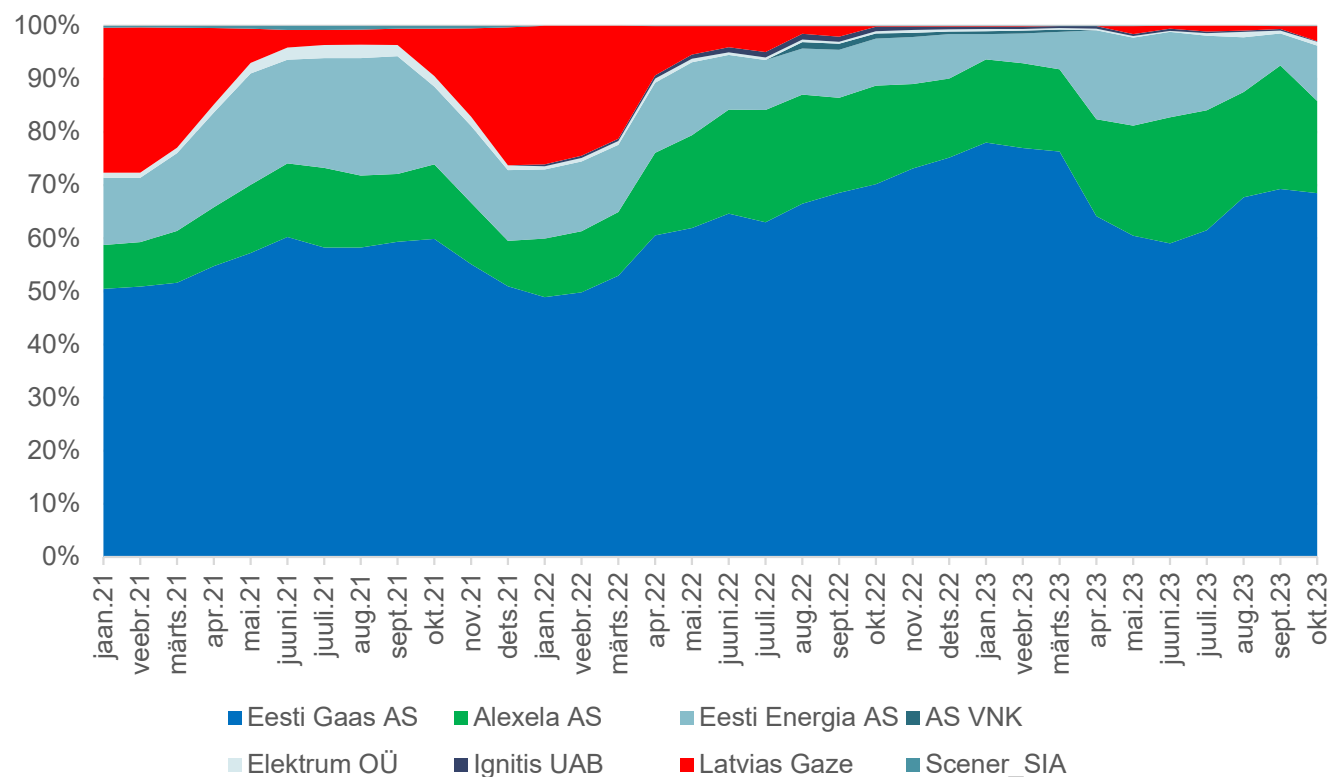

Allikas: Reuters, Sceneri analüüs

Baltic Energy Partners

Lõpptarbija gaasimüügi konkurents on tänu LNG võimekusele nii Eestis kui Soomes väga Eesti Gaasi/Elengeri keskne

Eesti maagaasi jaemüüjate turuosad

- Klient saab hindu võrrelda gaasihind.ee
- Hinnapaketid on muutuva hinnaga, börsiga indekseeritud või fikseeritud hinnaga
- Lepingu sõlmimine on analoogne elektrilepinguga ning seda saab teostada lihtsalt veebis või mobiilirakenduses

Biometaanist

- Biometaan on taimsetest või loomsetest jäätmetest toodetud biogaasist rafineeritud toode mida võib sarnaselt maagasiga müüa maagasi torustiku kaudu
- Paljudes riikides on biometaani tootmisele või kasutuse antud riiklikke maksusoodustusi ja/või subsiidiume eesmärgiga motiveerida biometaani kasutuselevõttu
- Paljudel ettevõtetel on kas lõpptoote kvaliteedinõuete või muude sertifitseerimiskohustuste täitmiseks oluline kasutada biometaani
- Järgmise aasta jooksul planeerivad Eesti ja naaberriigid ühineda AIB gaasikauplemise süsteemiga, mis võimaldab edasi kanda biometaani päritolutunnistusi

Vesiniku väljakutsed

Madal konversiooni efektiivsus

- Gaasist või elektrist vesiniku tootmisel kaob protsessis ca 30%
- Vesinikust tagasi elektri tootmine on parimal juhul ca 37% efektiivsusega

Kallis jaotus

- Vesinik on 8,5 korda väiksema tihedusega ent 3 korda suurema energiatihedusega – tulemusena on vaja 3 korda rohkem energiat, et edastada maagaasiga võrreldav energia

Ainult ca 1% on täna „roheline“

- Vesinik on täna peamiselt fossiilsete kütuste baasil
- Esmane väljakutse on asendada olemasolev vesinik roheline vesinikuga